

A MŰVELT NYUGAT TANKÖNYVEI — RÓLUNK

A KÜLFÖLDI OKTATÁSÜGY, nevezetesen a tankönyvek nem foglalkoznak Magyarországgal oly mértékben, mint amelyet nemcsak az európai népközösségben ezer éve helyet foglaló és az egyetemes emberi művelődésnek századokon át mérhetetlen vér- és anyagi áldozatot hozó komoly tényezőként, hanem földrajzi fekvésénél, gazdasági, politikai és kulturális jelentőségénél fogva általánosságban és tudományos szempontból egyaránt — minden rokon- vagy ellenszenvet figyelmen kívül hagyva — teljes joggal igényelhet. Sajnálattal kell megállapítanunk, hogy a művelt világ nagy része nem ismer, egy tekintélyes része rosszul, illetve félreismer s aránylag kis része ismer a valóságnak és igazságnak megfelelően.

Ha feltesszük a kérdést, hogy mi ennek az oka, úgy tényként kell leszögeznünk azt, hogy a múltban nem fordítottunk kellő gondot Magyarország helyes megismertetésére, a tévedések eloszlására és az irányzatos, rosszindulatú valótlanosságok megcáfolására, bár igaz, hogy abban a gyakran hangoztatott állításban is van némi igazság, hogy az osztrák-magyar külügyi képviselő sem tekintette lényeges feladatának a felvilágosító munkában való közreműködését, hiszen a cél mindig a mi háttérbeszorításunk volt, főleg amióta a magyarság életképessége és hivatottsága arra, hogy a monarchiában vezető szerepre jusson, minden bécsi igyekezet ellenére is, mint történelmi szükségszerűség, előtérbe jutott. El kell ismernünk tehát azt, hogy különösen az igazságra hajlamos és rosszindulattól mentes külföld kellő felvilágosításának hiánya nagyrészt a mi saját mulasztásunknak tudható be.

A téves vagy hamis adatok, ismeretek elterjedése — a politika és publicisztika mesterkedéseire nem térve ki — elsősorban a tankönyvek és lexikonok mint a tudást legszélesebb körben terjesztő szellemi termékek útján történik. Nagy jelentősége van így annak, hogy a tankönyvekben és lexikonokban helyes és a valóságnak megfelelő adatok kapjanak helyet Magyarországról, mint amely ország évszázadok után — legalább papírforma szerint — most került ismét nemzeti, politikai és gazdasági függetlenségének teljes birtokába.

Nagy mértékben aggasztó tünet ugyanis az, hogy ma — tizenkét évvel a világháború befejezése után, a népeknek minduntalan hirdett békés együttműködése és a beígért általános lefegyverzés idején, a lelki megbékélés, a lelkek lefegyverzése helyett a külföldi iskolák tekintélyes része nemzeti létünkről, hivatásunkról és szerepünkről az európai népközösségben oly felfogást és véleményt ültet el a tanulni vágyók lelkében, amely a való tényeknek egyáltalában nem felel meg.

Az anyag nagy terjedelme folytán ez alkalommal tárgyaláson kívül hagyom az utódállamokat, amelyek tankönyveikre legtöbb esetben vezerszólamként azt nyomhatnák, hogy a betű nem tud pirulni! Ezek ugyanis — nagyrészt — vad gyűlölettel eltelt és az elemi igazságot mélyen megszegyenítő állításokat tanítanak rólunk nemcsak a saját nemzetiségű, hanem a hozzájuk kényszerített magyar tanulóknak is s így sem jóhiszemű, sem a nyugati művelődéstől áthatott országoknak nem tekinthetők, már pedig a rosszhiszeműséggel szemben a felvilágosító munka ott, egyelőre, még termékeny talajra és megértésre nem találhat.

Tárgyalási anyagul maradnak tehát volt szövetségeseink, volt ellenségeink és a semleges országok tankönyvei.

FRANCIAORSZÁG tankönyveivel kezdem ismertetésemet, mint amely országban egyrészt a háborús gondolkozásmód még nem veszett ki, másrészt amellyel legádázabb ellenségeink vannak szövetségben.

G. Bruno: *Le Tour de l'Europe pendant la guerre.* (Paris, 1923.) A francia Akadémia pályadíjával kitüntetett szerző bevezetésében indokolja a könyv célját, vagyis, hogy minden franciának ismernie kell a barbár háború okait s azokat nem szabad elfelejteniök a tanulóknak. A gyermekeknek ezekről nem lehet elég korán tanulniok. . .

Szerbia ismertetése során megtudjuk, hogy Ausztria (értsd: Ausztria-Magyarország) zsarnokoskodott felette s tört be Szerbiába, hogy elfoglalja. Ezért Franciaország és Oroszország siettek segítségére. Soha nemesebben fegyvert nem ragadtak még! A szerbek végnélküli kidicsérése után következik az osztrákok jellemzése: az emberiség és a hadviselés törvényeit megsértették, robbanó golyókkal rettenetes sebeket okoztak, megölték a sebesülteket, legyilkolták a foglyokat, lelőtték és megkínózták a falvak ártatlan lakosságát, az asszonyokat, gyermekeket, aggastyánokat. Romániáról megjegyzi, hogy Erdély — amelynek lakossága román — vissza kívánczik Romániához, amelynek lakói műveltek és francia kultúrájuk van. Háromszáz lapon át a bosszú, az engesztelhetetlenség és a ferdítések áradata szolgál a tanulókat oktatására, úgyhogy nyugodtan lehetne a „gyűlölet könyvének” nevezni.

Malet et Grillet: *XIXe Siècle. Histoire contemporaine 1815—1920.* (Paris, 1928.) Ez a könyv, amely egyébként a legjobb és legelterjedtebb történeti tankönyvek egyike, *La Magyarisation* címmel először a nemzetiségek magyarországi elhelyezkedését ismerteti, majd az 1868. évi „nemzetiségi” törvényt, amelyet a magyarok „nem respektálva” — a magyar nyelvet tették meg államnyelvvé. A tankönyv végig nyílt bevallása annak az oly szívósan tagadott ténynek, hogy szerbjeink és románjaink már évtizedekkel a világháború előtt nem átalították irredenta politikát folytatni, ugyanakkor, amikor államhűségüket is bizonyították. A nemzetiségek küzdelmével kapcsolatban ismerteti a könyv, hogy a külföldön és különösen Franciaországban az a vélemény alakult ki, hogy a Habsburg-monarchia nem egyéb, mint dinasztikus kombinációk szüleménye, amely, amint I. Ferenc József meghal, szétesésre vagy felosztásra van ítélve. Itt következik azután az az ellenséges és valótlan megállapítás, amely merészen Magyarországot tünteti fel a világháború közvetlen okozójának: „Az a gond, hogy a harapófogót — amellyel Oroszország és Szerbia fenyegettek — kifeszítse, volt egyike azoknak a mélységes okoknak, amelyek Magyarországot 1914-ben arra sarkalták, hogy Szerbiát összezúzza és felidézze az európai háborút.”

A világháborúról 114 lapon keresztül ír a szerző, s megállapítja, hogy oka lényegében a hegemoniára való német törekvés, közvetlen oka pedig Ausztria-Magyarország balkáni politikája és előre megfontolt váratlan támadása Szerbia ellen volt. Az összeütközés „ürügye” a trónörökös meggyilkolása volt s ez szolgált jogcímül Ausztria ultimátumára Szerbiához. Princip bosnyák tanuló volt a tettes s a vizsgálat nem bizonyította be (?), hogy a szerb kormány legkisebb része is lett volna a merényletben (?). Az ultimátum egyébként oly kihívó tartalmú és hangú volt, hogy az egész világ (?) felismerte a szándé-

kot: az európai háborút, hisz Ausztria minden várakozás ellenére elégtételt kapott (!) — és mégis a szakításra határozta el magát. E kérdésnek a francia tankönyvekben való általános és erőszakolt tárgyalása nyilván abban leli indokát, hogy valamennyi békeszerződésnek s az ebből folyó hadikárpótlásoknak alapja a központi hatalmak háborús felelősségének megállapítása. Ezt az álláspontot a legutolsó védniök kell; mert amint ez az egyoldalú vád megdőlt, abban a pillanatban megszűnik a békeszerződések létjogosultsága is!

De nem mulasztja el az ellenségnek lekicsinylését sem. Az osztrákok, akik a szerbeket meg akarták semmisíten, „még a kis szerb hadsereget sem bírták legyűzni, sőt két vereség után végleg kiverték őket a szerb területről.“ (!)

Felsorolja a szerző, hogy mely államok alakultak ki a világháború után, s rólunk annyit mond, hogy a magyar népességű területekre korlátoztattunk! Egyúttal megállapítja, hogy „Közép-Európa és a balti vidék felaprózása volt az eredménye a nemzetiségi elv alkalmazásának!“

Fallex-M a i r e y-G i b e r t: „L'Europe“ című földrajzi könyvében azt magyarázza, hogy a román népességű országokat 1919-ben visszacsatolták Romániához, s Erdélyben a románoké a többség. A Dunáról írva megállapítja, hogy a Vaskapu már nem akadály, amióta az 1834-ben megkezdett nagy műszaki munkálatokat 1898-ban befejezték, tehát amíg egyrészt hosszú ideig tartó és nagyszerű munkálatokról tud, addig másrészt azt, hogy ezek a magyar műszaki tudás, a magyar kitarás és munka, valamint a magyar áldozatkészség eredményei, makacsul elhallgatja. Szerbiáról felemlíti, hogy 12 millió lakosa van s a határokon idegen kisebbségek is vannak, de a lakosság nemzetiségenként nincs felsorolva. Az állam nevezetes városai között egy magyar város sincs felsorolva, holott éppen a magyar városok a legnagyobbak (Szabadka, Zombor, Újvidék, Nagybecskerek stb.). Csehszlovákiáról és Ausztriáról megemlékezve, nem mulasztja el megállapítani, hogy Ausztria-Magyarország semmilyen tekintetben sem volt egységes. A nemzetiségi elvet, amely a XIX. századot uralta, 1867-ben megsértették, amikor is a németek és magyarok — számbeli kisebbségük ellenére — maguknak szereztek meg a politikai hatalmat a szláv és latin népek felett. Ausztria és Magyarország területét csökkentették, egyiknél a német, másiknál a magyar népességű területekre. Ime, ismét itt van a régi hamisítás: Magyarország magyar népességű területeit nem vették el s idegen népek alá nem került magyar! Közép-Európa csatolt politikai térképén a bébekötések pontosan a fajok és nemzetiségek térképét adják vissza.

Fallex-M a i r e y-G i b e r t-M a i r e y: Les Principales Puissances économiques du Monde. (Paris, 1929) című tankönyvének képmellékletén egy alföldi tanyát mutat be a következő magyarózó felirattal: Fél-nomád menedékház a Hortobágy-pusztán. 1526 óta a csehek és németek az osztrák, uralkodóház alá tartózták, a tótok Török- és Magyarországhoz, de különböző politikai hovatartozásuk ellenére is e népek ugyanazok a törekvések voltak (270. lap). Érdekes példája ez annak, hogyan csempészik be a történelembe a soha nem létezett csehszlovák egységet már 1526-tól kezdve!

A Georges Arnau d-féle „L'Europe“ (Paris, 1927) nagy tájékozatlansággal sorolja fel, hogy a monarchiát három utódállam között osztották fel, amelyek: Ausztria, Magyarország és Csehszlovákia! Megállapítja, hogy Európa új területi megosztása sokkal észszerűbb (!), mint az 1914 előtti. Az államok határai általában megegyeznek a nemzetiségi határokkal. Az új határmegállapítások nem voltak minden nehézség nélküliek; oly esetekben, ahol a népesség keveredése a pereskedést kockáztatta, a békeszerződések előrelátással (!) népszavazásokról gondoskodtak (!), amelyek a Nemzetek Szövetsége tekintélye alatt folytak le: Kelet-Poroszországban, Schleswigben, Felső-Sziléziában.

A demokratikus nyomás közepett több állam kivételt tesz, amelyeknek alkotmányai nem bírnak leplezni egy politikai párt diktatúráját: a kommunisták a Szovjet-Unióban, a fasiszták Olaszországban, a royalisták Magyarországon, az agráriusok Bulgáriában. Az egész könyvet a kiélezett köztársasági-radikális pártpolitika hatja át s a célzatos beállítások — eltekintve pedagógiaellenes voltuktól — távolról sem szolgálják a serdülő ifjúság tudását és előnyét. A három békeszerződés három új államot létesített a monarchiából: Ausztriát, Magyarországot, Cseh-

országot. Magyarország pedig határos a pannoniai síksággal! Ez a „jól értesült és tudományos felkészültségű“ munka sem felejtkezik el a néprajzi határok helyességének hangsúlyozásáról. Ha egyéb adatai hamisak is, erről az irányzatos megállapításról mégsem feledkeznek meg.

Csehországról megállapítja, hogy határai természetes akadályokra támaszkodnak (!).

A Gauthier et Deschamp s-féle Cours d'Histoire, Antiquité, Histoire de France, Histoire Générale (Paris, 1924) a nagy háborúról igen részletesen írt fejezetében megállapítja, hogy trónörökösének meggyilkolásáért Ausztria-Magyarország — Németország által szorítva — minden jóhiszeműség ellenére Szerbiát tette felelőssé. Elfogadhatatlan ultimátumot küldött Szerbiának, amelyet ez mégis elfogadott (!) Oroszország és Franciaország tanácsára! Az egész könyvet a napi politika hangulata irányítja, ami minden, de főleg pedagógiai szempontból csak ellenszenves érzést kelthet a hozzáértő és tárgyilagos olvasóban.

H. Degouy-Wurmser: Histoire de la Civilisation-ja (Paris, 1927) azt ismerteti, hogy a monarchia egyazon uralkodó alatt a germánokat és a mongolokat egyesítette s ez a két faj uralkodott. A világháború előadása e könyvben nem egyéb, mint az öndicsőítésnek és az ellenség lekicsinylésének szakadatlan sora. A hősiesség román hadsereg a háborúba való belépésekor sikert és eredményt ért el. De hogy ezt a „siker“-t az adott szó megszegése és árulás útján érték csak el s ezt is csak rövid időre, amikor azután a csúfos vereség, megszállás és a bukaresti béke következett, arról természetesen mélyen hallgat a szerző.

A Jacques Ancel-féle Histoire Contemporaine (Paris, 1930) szerint a trianoni béke Magyarországot magyarlakta területeire szorította s az önrendelkezési jog alapján jöttek létre a területi változások. A revíziós törekvések azt célozzák, hogy a 9 milliányi felszabadított szlávokra és románokra a magyarok ismét rátehessek kezüket. Céljaik eléréséhez eszközeik: a fehér terror, a rablás, köztársaságiak meggyilkolása, hamispénz gyártása, titkos hadsereg létesítése, baráti szerződés kötése Olaszországgal.

A. Meillet: Les Langues dans L'Europe nouvelle című tudományos segédkönyve nagyfokú magyarellenességről tesz tanúságot. Megállapítja, hogy szókincsünk tekintélyes számban idegen szavakból áll, a magyarság rákényszerítette nyelvét a románokra, tótokra és horvátokra (!), amely tény a nemzetiségek a magyarok tirannizmusának tekintették; a magyar nem régi, művelt nyelv, irodalma nem híres. A magyar nyelvet csak egy kaszt politikai erőszaka védte s nem fejez ki eredeti műveltséget. E könyv statisztikai vonatkozásait a magyarelles és elfogult Tesni ér strassburgi egyetemi tanár, a laibachi szlovén egyetem volt tanára írta meg. Szerinte a magyar statisztikáról általában megállapítható, hogy abból a tárgyilagosság teljesen hiányzik. Erre a megállapításra különben éppen az 1930. évi cséh és román népszámlálási adatok és az azok létrejötténél alkalmazott felháborító erőszakosságok adnak csattanós választ.

A Larousse, párizsi kiadócégnak az egész világon elterjedt kis lexikonában (Petit Larousse) a téves adatoknak oly nagy számával találkozunk legutóbbi — 1932. évi — kiadásában is, hogy ebből egyéb adatai hitelességének rovására kell következtetésünket levonni. Csodálatosképpen és érthetetlenül ez a lexikon is, mint hosszú évtizedek óta a franciák minden téren, a magyar helységnevek helyett a német neveket használja s így velünk szemben egyenesen a germanizálás szolgálatába áll. Szegedin, Debrecin, Raab, Nagykanizsa, Mohacz, Gran, Klaousenbourg, Erlau, Fünfkirchen, Oedenburg, Munkacz, Neusats, Plattensee, Theiss, Waag, Güns, Svinva, Szabolcz, Zemplin, Czardas változtatják egymást a cikkekben. De egyéb tévedései még súlyosabb kifogás alá esnek. Így például Mohács Jugoszláviában van, Ujfalvy Károly párizsi tanár és Petőfi-fordító osztrák lett volna, holott erdélyi magyar nemes volt; Bácska az osztrák Bánáttól szakított el. Honveds alatt a szlávok és valachok ellen 1848-ban katonailag megszervezett magyarok értendők stb. Ugyancsak nagy hiánynak és Magyarország eltüntetésének kell betudnunk, hogy nem találjuk feltüntetve azt, hogy ki Magyarország kormányzója, nincs felvéve gróf Széchenyi István, gróf Apponyi Albert, gróf Tisza István, Semmelweis Ignác, Zrínyi Miklós, Körösi Csorna Sándor, az Anjouk stb.

A francia tankönyveknek tanításai magyar szempontból két főkérdés körül mozognak: elsősorban a már a háború előtti tankönyveket is foglalkoztató nemzetiségi kérdés, másodsorban a háborús felelősség körül.

Mindezzel szoros kapcsolatban van az is, hogy a tankönyvek nem állanak tárgyilagos és tudományos alapon, hanem irányzatosak: külpolitikailag gyűlölet a volt ellenségekkel szemben, — szövetségeseik, főleg az utódállamok vélt és képzelt érdemeinek túlzott kiemelésével szemben a volt ellenfelek lekicsinylése és becsmérlése, — belpolitikáig a szélsőséges radikális eszmék terjesztése, a napi politika, a háborús érzelmek az irányadók. Volt ellenfeleknek erényeit nem tartják felemlítésre érdemesnek, tévedéseiket, hibáikat ellenben annál inkább kiemelik. Röviden: minden, csak nem az igazi béke előkészítése és megalapozása.

VOLT SZÖVETSÉGESEINK és fegyvertársaink soraiban széjjelnézve, Németországban, sajnos, nagy számban találunk oly tankönyvekre, amelyek nemcsak irányzatos, de valótlan adatokat is tartalmaznak.

Így azt olvassuk dr. E. Bender: Lehrer-Beiheft (Karlsruhe, 1923) című füzetében, hogy „Banat... durch Prinzen Eugen für Österreich zurückerobert“, — továbbá; hogy Liszt Ferenc a sváb Felső-Magyarországból származik.

Hermann Kasten: Lesebuch-ja (Leipzig, 1928) közli a „Die Hunnen im Kloster Reichenau“ című olvasmányt, amellyel még az osztrák tankönyveknél találkozni fogunk.

Prof. Sprengel: Ein Deutsches Lesebuch (Frankfurt a/M., 1925) egyik olvasmányában irányzatosan azt fejt ki, hogy sajnos a hieneknek nem csekély része a magyar iskola útján a magyarság szolgálatába állított.

Karl Werhan: Geschichte-je (Frankfurt a/M., 1925) szerint Ausztria érdeme, hogy a törökök előnyomulását megállította és Európát tőlük megszabadította. Ha azt nézzük, hogy ezt a tényt még egyes, francia tankönyvek is javunkra írják, akkor gondolkodóba kell esnünk.

A Th. Franke-féle Geschichte (Leipzig, 1926) elmondja, hogy a magyarok Ázsiából jöttek be s nem emberekhez méltóan viselkedtek. Agyonütötték ellenségeiket és holttesteikre ülve, azokból a forró vért kiitták. A foglyok melléből a még működésben levő szívet kiszakították és vad vágyakozással nyelték le abban a hitben, hogy akkor egészségesek maradnak. A gyermekeket sokszor szüleik előtt fojtották meg. Joggal nevezték ezeket a borzalmas hordákat az ördög fiainak. Tényleg az ördög fiai, a pokol szülöttei... Ha ezek a valóságnak megfelelnek, vájjon a germánok miként viselkedtek és vájjon a volt szövetségeseink, ha ezer év előttre visszamenőleg is, ez a jellemzése helyeselhető-e? De tovább olvasva a könyvet, azt látjuk, hogy a világháború történetében magyar csapatokról egy szó említés sincs téve. Az 1867. évi osztrák-magyar kiegyezésről azt írja, hogy magyar erőszak műve, továbbá, hogy csak két közös minisztérium volt: a kiügy és a pénzügy. A hadügyről nem akar tudni; nyilván még utólag sem kíván a tényekről tudomást venni.

A Maier—Schirmayer-féle Lehrbuch der Geschichte für höhere Schulen (Frankfurt a/M., 1927) című könyvben a békeszerződéssel kapcsolatban Magyarország mint köztársaság szerepel.

Paul Groebe: Lehrbuch der Geschichte für höhere Lehranstalten (Leipzig, 1927) könyve szerint Magyarországon a németeket, románokat és szlávokat elnyomják. A világháború idején a magyaroknak elég gabonájuk volt, de maguknak tartották meg.

Richard Raithel: Lehrbuch der Geschichte (Wien u. Leipzig, 1924) című tankönyv szerint Magyarországot a nemzetiségekkel való „kíméletlenség“ jellemzi. A tudós szerző adatait nyilván ellen-

séges oldalról kapta,, mert ha az erdélyi szászok, a szepesi németek vagy a délvidéki és dunántúli németek helyzetét tanulmányozta volna, úgy az igazságnak megfelelően azt kellett volna megállapítania, hogy azok évszázadokon át megtartották nyelvüket, szokásaikat és jogaikat, ami elnyomásuk esetén lehetetlen lett volna. A Kari Zeller-féle Lehrbuch der Geschichte szerint, mikor Mária Terézia szükségből fordult a magyarok segítségéhez, ezek az alkalmat kihasználták, hogy országuk részére ismét különleges helyzetet biztosítsanak az osztrák monarchiában és saját magyar hadsereget kapjanak. 1848-ban a horvátok, szerbek, románok és tótok fellázkodtak a magyar kényuralom veszélye ellen.

Karl Werhan: Geschichte-jéből (Frankfurt a/M., 1927) megtudjuk, hogy az isonzoí csatákban az osztrákok erősen tartották magukat.

Dr. W. G e h l: Geschichte-je (Leipzig, 1925) szerint a magyarok megsemmisítették az erdélyi szászok önkormányzatát.

Az „Aus deutscher Vergangenheit“ (Leipzig, 1926) című olvasókönyvben Ernst Heywang „Heinrich“-jében ezt olvassuk: „Hört ihr denn hier in des Reiches Mitte nichts von den fürchterlichen Ungarn? Sie haben alles geraubt und was sie nicht mitnehmen konnten, das verbrannten sie.“

G. Eckertz: Geschichte-je szerint (Treiler, 1926) a magyarok által behívott törökök Bécsig nyomultak elő.

Dr. W. G e h l: Geschichte (Breslau, IV. Heft). Magyarország területének felét vesztette el, amelyet a csehek, délszlávok és románok kaptak. Nyilván véletlenül téved abban, hogy nem felét, de kétharmadát vesztették országunknak, nyilván szándékosan abban, hogy az osztrákoknak juttatott területet nem említi meg.

M. G e i s t b e c k: Geographie für höhere Lehranstalten (München und Berlin, 1922) szerint Felső-Magyarország a cseh államokhoz csatlakozott.. Nyugat-Magyarország népszámlálás útján került Auszriához.

Kahnmayr und Schülze: Realienbuch-ja (Leipzig, 1925) azt tanítja, hogy a világháború után Magyarország önálló lett s területe 325.000 km², lakossága 21 millió! A magyar alföldet aBakony-erdő két részre osztja.

A R u s c h—H e r d e g e n-féle földrajzi könyv megjegyzi, hogy a puszták lassan eltűnnek, mind több és több sánpár metszi azokat s így a valamikor annyira rettegett rablók, akikről Bismarck annakidején feleségéhez írt levelében megemlékezett, mindjobban visszaszorítottak! Ofen-Pestről sem feledkezik meg a szerző! A magyar községek nagyobb-részt rendetlenek és piszkosak, annál kedvesebbek a német községek. Az ungar, magyar, madjar, madjarien, madscharen, madzsar, Madjarien szavak változatos kedvességgel váltakoznak a könyvben. Még a szín-tiszta magyar városoknak nevét is csak németül írja (annak ellenére, hogy szerző még a háború előtt levélben megígérte Dezső Lipót kir. tanfelügyelőnek, hogy legalább zárójelben fogja a magyar neveket is közölni I)

Az E. V. Seydlitz-féle földrajzi olvasókönyv (Breslau, 1927) szerint, ha az alföldön észak felé utazunk, úgy a kis faluknak, melyeknek nevük hosszabb, mint maga a falu, moszkovitaszerű jellegük állapítható meg. Külön cikkben ismerteti a „Verein für das Deutschtum im Ausland“-nak a nyugatmagyarországi németekre vonatkozó véleményét, amely szerint Nyugat-Magyarország semmiesetre sem politikai, hanem néprajzi fogalom s az ottani németek Ausztriának kelet felé terjeszkedő természetes folytatásának tekintendők, amellyel évszázadok óta a közös sors (?), közös kultúra s nyelv által a legszorosabban össze voltak kötve. „Egy ezredévi, idegen magyar uralom s 1867 óta az összes kormányok legnagyobb mértékben kifejtett magyarosító akciója sem volt képes ennek a kis népnek tősgyökeres német jellegét szétmorzsolni.“

Ez az utóbbi ismertetés adja az átmenetet az osztrák, különösen az elszakított Dunántúl könyveinek ismertetéséhez.

A tulajdonképen Ausztria háború utáni tankönyveiről eddig még nem sok adatot sikerült beszerezni, de ha azok a régi tankönyvek alapján készülnek, úgy ezekben sincs sok köszönet, főleg ha az újonnan szerzett területek tankönyveit vesszük alapul.

Dr. K. Cservenka: Lehr- und Lesebuch der Geschichte für die Unterklassen der österreichischen Mittelschulen. III. Teil. E könyv szerint a győztesek hajlandósága Magyarország felé (?) fordult és elrendelték a népszavazást, amely oly erős nyomás alatt történt, hogy Sopron, a német többségű város, Magyarországnak jutott. Az árulkodástól sem riad vissza a szerző, amikor leszögezi, hogy a lefegyverzés Magyarországon sokkal kisebb mértékben történt. A piavei csatában a szláv és magyar (!) csapatok csütörtököt mondtak.

A legsúlyosabb kifogásolni valót az elszakított Nyugat-Magyarország tankönyveinél találjuk.

Parr—Lüstig: „Deutsches Lesebuch für die Volksschulen des Burgenlandes“ (Wien, 1924) című tankönyvében a II.—IV. osztályok számára általánosságban kezdik a szerzők a régi hazától való elidegenítést. Pötschingről (Pecsenyéd) megemlítik, hogy az osztrák tartományokban 1679-ben dúló pestisjárványtól megmenekült, vagyis ebből az következtethető, hogy ez a község is Ausztriában feküdt. Tschümdorf-ról (Csóronfalva) azt közli, hogy egy ottani bennszülött még ma is beszél a kobersdorfi (Rabold) várúrról és huszárijairól. Ha a szigorú nagyságos úr a községbe lovagolt s a parasztokat robotmunkára parancsolta, egy sem mert ellenkezni, mert félték a korbáctól és ölmosbottól. De a robot ideje már elmúlt s most már mindannyian az osztrák köztársaság szabad polgárai vagyunk. Rechnitz (Rohonc) ismertetésénél megtudjuk, hogy lakosai németek, akik anyanyelvüket és őseik erkölcsét „mindenfélé” időn át megtartották és tisztelték, most pedig már mint a köztársaság szabad polgárainak lehetséges, hogy a nagy és dicső hazáért, szebb jövőért dolgozzanak. Egy kirándulásnál megemlíti, hogy annak hatása alatt újjólag tudatára ébrednek a gyönyörnek, hogy az imádott Burgenland a hű német anyához, az osztrák köztársasághoz visszatért.

Ugyanezen kiadású tankönyvnek az 5—8. tanévekre szóló kötetében már érthetőbben fejezik ki a szerzők gondolataikat. A kemény saint-germaini békének talán egyetlen fénypontja volt, hogy Burgenlandot Ausztriának ítélte oda. „Most, mint testvérek, testvérek közt vannak ... a drága szülőföld oly hosszú idő után végre szabad.” A horvát községek helységnevei a magyarosítás (Madjarisierung) ellenére keményen fenntartották magukat. Régen örültek annak a napnak, amely őket (t. i. a horvátokat) és a németeket bilincseiktől megszabadítja, hogy így a tartomány németjei a műveltséget osztrák és német birodalmi testvéreikkel egy színvonalra emelhessék. Burgenlandot már Kr. u. 400 körül germánok (t. i. vandálok) foglalták el s 790 körül bajor gyaratosok vonultak be. A pogány magyarok foglalásai visszaszorították őket, sőt egyes helyeken kiirtásukat eredményezték, de az Árpádok alatt megkezdődött a bevándorlásuk. Ezért van történeti joga a németiségnek erre a területre. (!) A híres magyarfaló, volt burgenlandi tartományfőnök Walheim Alfréd kiemeli, hogy 1867 óta a német nyelvnek el kellett némulnia, mert sem egy német egyesületet, még kevésbé német iskolát nem tūrtek meg Magyarországon. Most azonban Burgenland ismét szabad. (Holott egymagában ezen a területen 1912-ben 113 német iskola volt, nem beszélve az erdélyi szászok alsó- és középfokú iskoláinak nagy számáról.) Legcélzatosabb a „Hunnen (Madjaren) im Kloster Reichenau“ című történeti olvasmány, mely a hunok (valójában a magyarok) ismert kalandját meséli el visszataszító formában. Így, mikor a vízen átúsztatnak, mint a pudlikutyák rázzák meg magukat s az üres városba vitézkedve vonulnak be. Négyszögletes koponyájukon sárgán fénylő, tökéletlen arccal, nagy fülekkel, a sírokat felfeszítették, a templom tornyát megostromolták, két halottjukat olyan máglyán égették el, melyen a kolostor könyveit égették.

A „L e s e b u c h für die burgenländischen Volksschulen, für die 4. und 5. Schulstufe“ (Leipzig, 1929) című egyik legújabb tankönyv sem marad el az előbbiektől a magyarellenesség terén. A régi hazának kellemetlen emléket állítva, a rabló kurucokat festi le. „Barbaren“ cím alatt a hunokról ír hátborzongató ismertetést, kétségben hagyva a tanulólt arranézve, hogy a hunok azonosak-e a magyarokkal vagy sem. A világháborúban Ausztria és Németország vitéz hadseregei válllvetve küzdöttek a bolgár és török szövetségesekkel. A magyart még említésre sem találja érdemesnek. Legjellemzőbb a „Burgenland visszatérése a német hazához“ már címében is mindent megmagyarázó olvasmány, amelyben egy hadifogságból visszatérő katonának az apja elmeséli a történeteket.

Mikor híre terjedt, hogy visszakerülnek Ausztriához, mind örültek, mert ez azt jelentette, hogy a gyermekek németül tanulhatnak majd magyar helyett s az öregek is akadálytalanul (!) használhatják a német nyelvet. Az átadás napján a kis csendőrcsapatokat erős magyar bandák támadták meg. A lakosság sokat szenvedett a magyaroktól, végre azonban Burgenland mégis visszatért a német hazához, hosszú szenvedés után ... Sajnos az ősnémet Sopron a magyaroknál maradt...

Ugyanezen könyv III. kötetéből (6—8. tanév) megtanuljuk, hogy egy hű nép várt az ő német májusára s akkor eljött Burgenland napja és a hiencek szabadok lettek. Egy másik költemény a nyugati területek ezeréves birtokosainak jogtalan uralmára hivatkozik, amikor vér és jog ellenére idegen igához voltak láncolva. De a válaszfalak ledőltek, amelyek ellenségesen elválasztották őket a német anyától. Meneküljtek az idegen szolgaság síri borzalmától az életbe, térjete haza az atyai otthonba, ahol szeretet és hűség fogadnak. Figyelmezteti a könyv természetesen a tanulót arra is, hogy ameddig a német nyelv elhallatszik, addig tart a németiség. Liszt és Kitaibel magyarságának elhallgatása, a hunok borzalmaival való rémítgetés, a világháborúban a magyarok semmibevétele, Burgenland elcsatolása, mint fénypont Sopronnak a magyaroknál való visszamaradása, az évszázados idegen magyar uralom stb. mindmegannyi sértő és céizatos tanítás megismétlődnek ebben a könyvben.

ÁTTÉRVE már most a semleges országok tankönyveire, lássunk ezekből néhányat mutatóba.

Svájc tankönyveiből csak a francia országrészből volt eddig alkalom néhány igen szerény szemelvényt beszerezni, de már ezekből is az tűnik ki, hogy magyar szempontból a lehető leghiányosabbak s alig van azokban rólunk szó. Igaz, hogy ez némileg előnyösnek mondható, ha arra gondolunk, hogy az érzelmileg hozzájuk legközelebb álló franciáktól is vehették volna adataikat!

Paul Maillifer: Abrégé d'histoire générale-ja szerint Magyarország a magyarok igyekeznek uralkodni a többi faj felett. Azonban az ő részükről csak nehezen viselik el az osztrák uralmat...

Angliában a tankönyvek kevés kivétellel jóindulattal, de igen röviden emlékeznek meg hazánkról. A tévedések és hibák tehát nem a rosszindulatnak, hanem a tájékozatlanságnak eredményei. Ez egyébként az angol természetből következik.

G. Burrell Smith: Outlines of European History (Manchester, 1928). A kiegyezésben — mint általában az angol történelmek — a szlávok megrövidítését látja.

G.M. Trevelyan: British History in the Nineteenth Century (1928). Szláv-barát — nyilván még Seton-Watson-nak a szerbek iránt tanúsított nagy rokonszenve idejéből. Ehhez képest a szabadságharcot irányzatosan adja elő.

E. L. Bryson földrajzában az „Ausztria napjainkban“ című cikkben az osztrák koronatarományok között vagyunk felsorolva. Csehországról azt írja, hogy vele néhány ország szövetkezett s úgy alkották meg a köztársaságot. Az erőszakkal elszakított egy millió magyarról szó nem esik. A csehek mindig azon voltak, hogy elszakadjanak Ausztriától. Prágának hét hídja van (Budapestnek csak egy!), vagyis ez esetben nyugodtan feltételezhetjük, hogy az ügyes csehek már idejében beleavatkoztak a könyv szerkesztésébe. Pedig talán mi is beszélhetnénk sok évszázados küzdelmeinkről az osztrákok ellen, amikor sokszor éppen az elszakadást sürgető csehek jöttek be hozzánk, hogy az elnyomásban szolgálai segítséget nyújtsanak. A Land of the Magyars c. cikk szerint a Vaskapu mesterséges csatorna s zsilipjei kicsinyek.

H. W. Palmer földrajz-történelmi tankönyve a magyar történelmet általában helyesen ismerteti, de azért azt is írja, hogy Hunyadi János francia és angol keresztes csapatokkal űzte ki a törököket.

A „Modern Geography“ (Dublin, 1924) című könyv erősen rációfalva elmére, Austria and Hungary című cikkében csak annyit említ fel, hogy a monarchia feloszlása után Magyarország mint külön állam alakult meg. Budapest a Duna két partján fekszik, hat hídja van s két különálló városból alakult. Ennyit tanulnak tehát az írek Magyarországról. S így van ez a többi tankönyvben is.

A skót „Europe. A Descriptive Regional Survey“ című edinburghi tankönyv részletesen foglalkozik velünk. A monarchia felosztása tárgyalásánál megemlíti, hogy a béke megalkotói nemcsak azt tartották szem előtt, amit ők tartottak jónak a népek érdekében, hanem amit maguk a népek kívántak (!) s az új országhatárok megállapításánál igyekeztek arra is, hogy az új területekre csak az odatartozók kerüljenek. (?) A régi Magyarország földrajzi egység volt, de sok nemzetiséggel s a magyarok mindent elkövettek, hogy ezeket megmagyarosítsák. A nemzetiségek ellenállást fejtettek ki s ez volt az oka, hogy oly könnyen felbomlott az ország. Az új országnak nincs természetes határa. A határon kívül kevés magyar maradt. Amikor a mai társadalmi helyzetet ismerteti, ott kezdődnek a nagy és bántó tévedések. A nemesség és arisztokráciának tulajdonít minden hatalmat, vagyont s a parasztok és juhászok (!) sorsa alig valamivel jobb, mint a jobbágyoké. Románia nehézsége a sok nemzetisége, legtöbb baja a magyarokkal van. 1918-ban bevonultak Magyarországra s nyersen bántak a magyarokkal. A magyarokat a németek és osztrákok bűneiért büntették.

Olaszország tankönyvpolitikájáról már elismeréssel emlékezhetünk meg. Míg a régi tankönyvekben Ausztriával való kapcsolatunk folyamánként találhattunk téves és kellemetlen megállapításokat, ezek az új tankönyvekből már nagyrészt hiányoznak. A történelemkönyvek közül:

Arturo Bondi: Manuale di storia universale (Pravaria, 1929). Per le classi superiori déllé scuole medie című tankönyvében Köszeget „Güns“-nek nevezi (IV. vol. 681), beállva így a germanizálók sorába, Kossuth Lajost tót ügyvédnek ismeri (Kossuth, un awocato slovacco. V. vol. 178). Niccolò Rodolico: Sommario Storico per gli istituti tecnici (Firenze, 1630. Le Monnier) azt tanítja, hogy „a német és magyar elem elnyomta a birodalom többségét alkotó szláv és latin népeket, akiket a leggyűlöletesebb mértékben üldöztek nemzeti érzésükben.“ (Vol. II. p. 381.) Mindezekkel ellentétben Pernice firenzei és Capasso perugiai egyetemi tanárok, Manaresi, Ciaccio, Pardi, Zippel történelmi tankönyvei helyes megvilágításban és tárgyilagosan ismertetik a magyar történetet. Viszont három Manaresi könyv, Raulich, Reticchini, Rodalico tankönyvei nem vesznek tudomást rólunk.

A földrajzi tankönyvek közül E. Oberti, S. Grande, G. Marina, A. Móri, O. Antoniazzi, T. Trento többé-kevésbé helyes adatokat közölnek, míg C. Colamónico, E. Comba, S. Crino, L. Giannitrapani, Malesani, G. Roletto, M. Vanni tankönyvei német helyneveikkel, a magyar városok mellőzésével (csak Budapestet említik) és egyéb helytelen adataikkal (köztársaság vagyunk, Budapestnek csak egy lánchídja van, nomád cigányaink nagy számban vannak, stb.) alapos helyesbítésre szorulnak.

Az olasz antológiák túlnyomórészt teljesen kihagyják a magyar írókat és költőket.

Spanyolország tankönyvei közül Don Eugenio Garcia Barba r i n a történelmében (Garona, 1929) azt tanítja, hogy Szent István I. Géza király unokája volt, a németek foglalták el Erdélyt, V. Béla király után volt a tatárjárás, Nagy Lajos Róbert Károly unokaöccse volt, II. Lajos Korvin Mátyás fia volt, stb.

A mexikói „Belloario Dominguez“ iskolában használt 1928. évi kiadású földrajzi tankönyvhöz csatolt térképen Budapest körülbelül Sátoraljaújhely tájékán van feltüntetve, azonfelül a térképen találjuk Odenburgo, Raab, Mskolts, Ketsmet, Debretsin városokat is. Utóbbi a „magyar köztársaság“ egyik legtöbbszörösebb városa, amely 100.000 lakosával végtelen falu benyomását kelti, alacsony és fából épült házaival.

Argentína egyik középiskolai földrajzi tankönyve, a H. E. C.: „L a T i e r r a“ (Buenos Aires, 1930) úgy szövegében, mint térképén német helységelnevezéseket használ. A szerző szerint elég nagy kiterjedésű erdeink vannak, főleg tölgyfák, amelyeknek makkjai megszámlálhatatlan disznócsordáknak szolgáinak eledelül. Ezeknek főpiaca Steinbruch. Az ország lakosai magyarok, akik hódítási joguknál fogva nemesek s lealacsonyítónak tartanak, ha nem katonák, földművesek vagy pásztorok volnának. Budapest 1,200.000 lakosával valóságos oázist alkot egy sivatag közepén. A magyar nép erős, harcias, daliás, tekintete őszinte és büszke, de gyakran együgyű is s az idegen nemes érzelmeit kihasználva, könnyen megcsalja. A magyar nem hazudik és nem csal, de ő az első, ha arról van szó, hogy kezét idegen jószágra tegye. A betyárizmust szereti, amit olyan emberre mondanak, aki szabad életet él és rablással foglalkozik. Nappal földjét műveli és éjjel lóra vagy kocsióra ül, hogy valami zsákmányt szerezzon. Sokat szónokolnak az állam jövőjéről, a civilizáció fejlesztéséről s elfeledik, hogy iskoláikból hiányzanak a tanítók. Ha azonban egy cigány hirtelen játszani kezd, akkor mindent otthagy; a tudós diplomata megfélemlít közhivatalnok méltóságáról és mint a forgószél veti magát nemzeti táncának forgatagába. Amint a hegedű utolsó nótája elhangzott, zsebébe nyúl és lelkesedéssel telve, adja oda a cigánynak mindenét, még akkor is, ha családja fenntartására semmi pénze sem maradna. Ezek a megdöbbentően könnyelmű és végtelen tudatlanságra valló tanítások az 1929. évből azonban még lesújtóbbá válnak, amidőn megállapítjuk, hogy a magyarságnak ez a bemutatása teljesen megegyezik a Van den Berg-féle „A föld és népei“ című 1879. évi kiadású hollandi ismeretterjesztő munka adataival, amely német forrás után készült. Képzelnék el, hogy 53 év alatt mily tömegeket vezetett félre a német alaposág csak egy „forrás“-munkájával, ha már Argentínában is annak alapján folyik a tanítás!

Tallózásunknak a külföldi tankönyvek körül végére érve, a néhány kiragadott adatból láthatjuk, hogy a világháború jó- és balsorsa, a legyőzötteket úgy, mint a győzteseket ért válságok, az egymásra utaltatás érzete nem volt elég ahhoz, hogy legalább is tárgyilagosságot vigyen nemcsak minden tankönyvíró munkájába, hanem az illetékes kormányok tevékenységi körébe is, amelyek a tankönyvengedélyezések útján gyakorolhatnának befolyást a szembeszökő valótlanosságok kiküszöbölésére. Pedig ennek lehetősége fennáll, hisz láttuk, hogy vannak államok, — ezek között volt ellenfeleink is — amelyeknek tankönyvei a mi szempontunkból kifogás alá nem esnek s így kellő jóindulat mellett az ellentétek kiegyenlítése sikerült. De más ok is lehetővé teszi ezt s ez az, hogy a magyar tankönyvekben a békét megzavaró törekvések, más nemzetek iránt gyűlöletet szító, azokat lebecsmérlő fejezetek sem a múltban, sem ma nem találhatók, bár az utolsó tíz év elszomorító eseményei ezt érthetővé tennék. Nekünk azonban erre szükségünk nincs, mert nem kell ékesszólás vagy erőszakos eszköz ahhoz, hogy mai helyzetünket megismertessük, hisz teljesen elegendő, ha a rideg valóságot tárjuk fel az igazság iránt érzékkel bírók előtt. Viszont nem képzelhető el, hogy az a nemzedék, amely oly ismeretek mellett nő fel — mint amelyeket bemutatunk, — a velünk esett igazságtalanságot megértse, fájdalunkat, veszteségünket és vágyainkat magáévá tehesse.

A külföldi tankönyvek Magyarországról közölt részleteinek helyesbítése tehát igen fontos és nagyjelentőségű. Azoknak legalaposabb keresztülvitele messze időkre kiható eredménnyel jár.

A legtöbb ember vezető eszméit már a gyermek- és ifjúkorban az iskolai környezet, az iskolai oktatás kristályosítja ki. És nem von-

ható kétségbe az sem, hogy a fogékony, ifjúi lélekbe az iskolák által és a tankönyvek útján beoltott és megrögzített tanítások az idősebb korban — bármily kétségtelen igazság követelje is ezt, már alig vagy csak nagynehezen változtathatók meg, mindenesetre azonban csak fokozott fáradozás és aránytalanul nagy energiatékozlás útján.

Ezért kell kimagasló jelentőségűnek tekintenünk és minden erőnkkel támogatni azt a mozgalmat, amely a tévedésekkel telt és megbízhatatlan forrásokból táplálkozó külföldi tankönyvek helytelen részleteinek megváltoztatása útján a valóságnak megfelelő és tiszta képet kíván nyújtani annak az ifjúságnak, amelynek soraiból később a nemzetek vezetői fognak kikerülni!

Tág tere nyílik tehát tevékenységünknek az előadottak szerint a külföldi tankönyveknek magyar szempontból való helyesbítése terén. Ezt minden anyagi és szellemi erőt sorba állítva, az eddigi ilyen irányú társadalmi munkánál sokkal intenzívebben és hivatalosan kívánatos a legsürgősebben és lehető legszélesebb körben, a világ minden országára kiterjedően végrehajtani. Mert minden egyes hibás tankönyvnek, minden lexikon-cikknek sikeres helyreigazítása^ kijavítása, amit a szerzők vagy a kiadók útján ki tudunk eszközölni, — el sem képzelt eredményű lépéssel viszi előre az igazság ügyét, amelynek szolgálatában állani mindannyiunk kötelessége.

OLAY FERENC